

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Rapport 2019:37

Strandskydd

*Råd till kommunerna i Västra Götalands län
avseende särskilda skäl för upphävande av strandskydd
Angeläget allmänintresse*

Länsstyrelsens råd

riktade till kommunerna i Västra Götalands län

Särskilda skäl för upphävande av strandskydd i detaljplan

Avgränsning: Angeläget allmänt intresse (7 kap. 18 c § p 5 MB)

Rapportnummer 2019:37

ISSN

Rapportansvarig Johanna Severinsson, Samhällsavdelningen

Medverkande Matti Lagerblad, Samhällsavdelningen

Johan Larsson, Naturvårdsavdelningen

Linneas Söderberg, Naturvårdsavdelningen

Omslagsfoto Johanna Severinsson, Samhällsavdelningen

Layout Johanna Stenberg, Samhällsavdelningen

Utgivare Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Rapporten finns som PDF-fil på Länsstyrelsens webbplats

Innehåll

1	Inledning	5
2	Strandskyddets syfte	6
3	Upphävande och återinträde av strandskydd	7
	3.1 Strandskyddets inträde vid upphävande eller ersättande av gällande planer	7
4	Särskilda skäl för att upphäva strandskydd.....	9
5	Fokus: Angeläget allmänt intresse.....	10
	5.1 Vad är angeläget allmänt intresse?	10
	5.2 Lokaliseringsutredning.....	11
	5.3 Nyttan och behovet av att ta området i anspråk ska väga tyngre än strandskyddsintresset	12
6	Hur strandskydd regleras i plan	15

1 Inledning

Ansvar för beslut om en planläggning ligger hos kommunen, medan Länsstyrelsens uppgifter vid planläggning bland annat är att ta till vara och samordna statliga intressen och särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kap. Plan- och bygglagen. Denna uppgift utförs i huvudsak vid samråd och granskning av detaljplaner. Länsstyrelsen kan dock ingripa och upphäva kommunens beslut om att anta en detaljplan på vissa angivna grunder. En av dessa ingripandegrunder är om ett planförslag innebär att strandskyddet upphävs i strid med gällande bestämmelser.

Detta planeringsunderlag innehåller Länsstyrelsens tolkningar, reflektioner och bedömningar över lagändringar, förordningar och rättsfall avseende *Angeläget allmänt intresse* som skäl vid upphävande av strandskydd enligt miljöbalken 7 kap. 18c §.

Dokumentet i sin nuvarande utformning är avsett att i första hand vara en vägledning för Länsstyrelsen och kommunerna och fungera som ett stöd i handläggningen av detaljplaner. Dokumentet har tagits fram av Länsstyrelsen i Västra Götaland och kan komma att uppdateras om behov föreligger, t.ex. efter nya rättsfall och vägledning från statliga myndigheter.

2 *Strandskyddets syfte*

Strandskyddets syfte är att långsiktigt trygga förutsättningarna för allmänhetens tillgång till strandområden. Syftet är också att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Strandskyddszonerna omfattar både land, vatten och undervattensmiljö. Strandskyddet utgår från strandkanten och sträcker sig vanligtvis 100 meter i båda riktningarna. Länsstyrelsen kan utvidga strandskyddszonerna upp till 300 meter om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Strandskyddet innebär att det är förbjudet att:

- Bygga nytt.
- Ändra befintliga byggnader eller deras användning så att de inskränker allmänhetens tillgång till stränder.
- Utöka sin så kallade privata zon/hemfridszon på mark som är tillgänglig för allmänheten (genom att till exempel ställa ut utemöbler, anlägga gräsmattor eller rabatter).
- Gräva eller förbereda byggnationer.
- Uppföra anläggningar eller anordningar (till exempel bryggor, pinnar, vägar och parkeringsplatser) i ett område som annars är tillgängligt enligt allemansrätten.
- Väsentligt förändra livsvillkoren för djur och växter. Kan t ex handla om muddring eller om avverkning av mer än ett fåtal träd. (7 kap. 15 § MB)

3 Upphävande och återinträde av strandskydd

Huvudregeln är att kommunen är beslutsmyndighet. Länsstyrelsen är dock beslutsmyndighet om planen avser byggande av försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg och om området omfattas av annat skydd enligt 7 kap MB än miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun (7 kap 18 § MB).

Strandskyddet återinträder automatiskt när en detaljplan upphävs eller ersätts. Det finns dock undantag som redogörs för här nedan. En ändring av detaljplan innebär alltså inte att strandskyddet återinträder. (7 kapitlet 18 g § MB)¹

Då frågan om upphävande av strandskydd vanligen rör allemansrättsligt tillgänglig mark är det Länsstyrelsens utgångspunkt att ett utökat planförfarande ska tillämpas.

3.1 Strandskyddets inträde vid upphävande eller ersättande av gällande planer

3.1.1 Detaljplan i område som inte var planlagt 1 juli 1975 och där strandskydd upphävts i samband med senare planläggning

Det strandskydd som upphävts vid tidigare planläggning återinträder. (18 g § MB och övergångsbestämmelsepunkt 5 i lag (2009:532) om ändring i miljöbalken.)

Övergångsbestämmelse. I ärenden som inletts före den 1 juli 2009 återinträder strandskydd endast i det fall planen upphävs, inte om planen i samma beslut ersätts av en ny plan (övergångsbestämmelse 2 i SFS 2009:532). Obs att denna övergångsbestämmelse endast gäller planer där strandskyddet aktivt upphävts i samband med planläggning.

1. Det rör sig om områden som nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, landskapsbildsskyddsområde, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde och Natura 2000-område, men inte inom miljö- och vattenskyddsområden.

3.1.2 Detaljplan (även stadsplan och byggnadsplan) i område som var planlagt 1 juli 1975 och därför aldrig har omfattats av strandskydd

Om området ligger i någon av de kommuner som har ett beslut om utvidgat strandskydd från 2014 (Ale, Bengtsfors, Bollebygd, Borås, Färgelanda, Hjo, Karlsborg, Lerum, Mariestad, Mark, Skövde, Svenljunga, Tranemo, Töreboda, Vårgårda och Åmål) inträder generellt eller utvidgat strandskydd i enlighet med gällande strandskyddsbeslut från 2014. I övriga kommuner, som har strandskyddsbeslut från 2016 eller 2017, inträder generellt strandskydd om 100 m.

Enligt 10 § lag om införande av miljöbalken, ska strandområden som vid utgången av juni 1975 ingick i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan inte omfattas av strandskydd enligt miljöbalken, om det inte bestäms något annat.

Enligt 10 a § samma lag inträder strandskydd när en fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan upphävs eller ersätts av en ny detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900). Detta gäller även när en detaljplan för ett område som tidigare har omfattats av en fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan upphävs eller ersätts av en ny detaljplan. Lag (2011:337).

Länsstyrelsens tolkning är att det är det lagstadgade generella strandskyddet om 100 meter som inträder i dessa fall.

3.1.3 Detaljplan i område där Länsstyrelsen upphävt strandskyddet på andra grunder än planläggning

Vid små sjöar och vattendrag har Länsstyrelsen i stor utsträckning upphävt strandskyddet pga. områdena uppenbart har ansetts sakna betydelse för strandskyddets syften. Även vid kusten och vid vissa större sjöar förekommer sådana upphävanden. Om en detaljplan inom ett sådant område upphävs eller ersätts, inträder inte strandskydd.

När en detaljplan i ett område som planlades först efter 30 juni 1975 upphävs, behöver man alltså kontrollera om strandskydd upphävdes i samband med planläggningen, eller om strandskydd i själva verket sänkades innan planläggningen. I det senare fallet inträder inget strandskydd.

I Västra Götalands län tog vi 1975 beslut om vilka sjöar och vattendrag som ska omfattas av generellt strandskydd. Dessa förnyades efter 1994, när syftet om växt- och djurliv tillkom.²

2. <https://www.regeringen.se/49bba2/contentassets/819c244b66b84e22bf86cb1a90d51d1b/del-1>

4 Särskilda skäl för att upphäva strandskydd

Kommunen får i en detaljplan upphäva strandskydd för ett område om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att ta området i anspråk väger tyngre än strandskyddsintresset. (4 kap. 17 § PBL) Enligt 7 kapitlet 18 c § p 1 - 6 MB får som särskilda skäl vid prövning av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet beaktas endast om det aktuella området:

1. redan används på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vatten och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

I 7 kapitlet 18 d § MB finns bestämmelser om vad man får beakta som särskilda skäl utöver det som anges i 18 c §, om prövningen gäller ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS).

Enligt Miljöbalken 7 kap 26§ får dispens enligt bestämmelserna i 18c § från förbud eller andra föreskrifter ges endast om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.

Ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Detta gäller inte om en sådan användning av området närmast strandlinjen är möjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion. (Miljöbalken 7 kap 18 f §) Den fria passagen behöver enligt prop 2008/09:119 normalt omfatta minst några tiotals meter, men måste avvägas mot bl.a. områdets topografi och vegetation.

5 Fokus: Angeläget allmänt intresse

Om strandområdet behöver tas i anspråk för att tillgodose ett *angeläget allmänt* intresse krävs att kommunen i översiktsplan, planprogram, lokaliseringsutredning, eller på annat sätt visar:

- att åtgärden utgör ett angeläget allmänt intresse som ger långsiktiga fördelar för samhället
- att det angelägna allmänna intresset är omöjligt eller i vart fall orimligt att tillgodose utanför det föreslagna området
- att nyttan och behovet av att ta området i anspråk väger tyngre än strandskyddsintresset

5.1 Vad är angeläget allmänt intresse?

För att det ska vara fråga om ett angeläget allmänt intresse bör den planerade åtgärden långsiktigt ge fördelar för samhället. Det kan exempelvis vara fråga om att genomföra olika typer av infrastrukturprojekt (tex. Väg, VA, elförsörjning), åtgärder som tillgodoser kommunens behov av tätortsutveckling, åtgärder för handikappanpassning eller åtgärder som betingas av naturvårdsintressen, andra miljöintressen eller kulturhistoriska intressen inom strandskyddsområdet. (prop. 2008/09:119. s. 54).

Prejudicerande rättsfall innebär att det i varje enskilt fall måste göras en bedömning av vad som kan vara ett angeläget allmänt intresse.

Tätortsutveckling

Hur många bostäder som behöver byggas för att exploateringen ska räknas som ett angeläget allmänt intresse som medför långsiktiga fördelar för samhället beror bl.a. på storleken på orten samt behovet på orten. Detta framgår av de rättsfall som finns inom området.

”Byggandet av nya bostäder kan inte generellt anses utgöra ett angeläget allmänt intresse enligt bestämmelsen. Mot bakgrund av den påtagliga bostadsbrist som råder i Stockholmsregionen kan dock byggandet av 600–700 bostäder i detta fall anses vara ett sådant angeläget intresse som medför långsiktiga fördelar för samhället.” (Ur MÖD P 6876-15 Detaljplan för del av Arenastaden, Solna kommun.)

”Byggnad av skola för 645 elever i ett område med omfattande behov av nya skolplatser kan anses utgöra ett angeläget allmänintresse.” (Ur MÖD P 8109 Detaljplan för fastighet i stadsdelarna Liljeholmen och Gröndal i Stockholms kommun)

”Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att kommunens strategiska vision om att fortsätta utveckla Mariestads attraktivitet som boendeort, genom bl.a. bebyggelse i attraktiva områden, är tydligt redovisad i den fördjupade översiktsplanen från år 2013.

Översiktsplanen rör specifikt Mariestads centralort och omfattar i stora drag hur kommunen planerar tätortsutvecklingen i centralorten, med avseende på såväl bostäder som övrig infrastruktur. Däribland pekas det aktuella området inom Västra Ekudden utför ny bebyggelse. Mark- och miljööverdomstolen har inte anledning att ifrågasätta kommunens bedömning av behovet att tillskapa olika lägen med attraktiva bostäder för att på så vis gynna bl.a. befolkningsstillväxten i kommunen. Det som kommunen har anfört får därför anses innebära att den planerade åtgärden i detta fall långsiktigt ger fördelar för samhället. Intresset av att uppföra de aktuella bostäderna utgör i det sammanhanget alltså ett angeläget allmänt intresse.” Kommunen avsåg att uppföra 30 bostäder. (Ur MÖD P 3718-17 Detaljplan för Västra Ekudden, Mariestads kommun)

5.2 Lokaliseringsutredning

En förutsättning för att tillåta åtgärden är att kommunen kan visa att en annan lokalisering är omöjlig eller i vart fall orimlig för att tillgodose det angelägna allmänna intresset. Med hänsyn till den restriktiva tillämpning av strandskyddsbestämmelserna som gäller måste det ställas vissa krav på den lokaliseringsutredning som kommunen lägger fram i detta hänseende. Om åtgärden kan lokaliseras utanför strandskyddat område ska den lokaliseringen väljas i stället. (Prop. 2008/09:119) Om sådan lokalisering inte är möjlig behöver man undersöka om åtgärden kan lokaliseras till ett område inom strandskydd där den får mindre påverkan på strandskyddets syften (jfr MÖD M 10456-15). Behovet att utreda alternativa lokaliseringar framgår även av ett flertal rättsfall tex. MÖD P 6876-15, MÖD P 8109-15, MÖD P 3718-17, MÖD P 4676-17.

Länsstyrelsen anser att en lokaliseringsutredning bör påvisa:

1. Vilket behov som planen ska tillgodose, och förklara varför det är ett angeläget allmänt intresse som ger långsiktiga fördelar åt samhället.
2. Vilka andra platser förutom den av kommunen valda platsen är möjliga eller i vart fall inte orimliga att bygga på inom kommunen för att tillgodose behovet. Alternativa platser ska i första hand sökas utanför strandskydd - men även platser inom strandskydd, där påverkan på dess syften blir mindre än på den valda platsen, kan behöva studeras. Platserna bör översiktligt redovisas i en karta.

Den geografiska omfattningen för utredningen tex om platser ska

pekas ut inom tätorten, en del av kommunen eller för hela kommunen bör avgöras sett utifrån det behov som ska tillgodoses. Ställningstagande om geografisk avgränsning bör motiveras tydligt av kommunen. Kommunen kan ta hjälp av sin översiktsplan med miljöbedömning men observera att kraven på att visa att åtgärden inte kan lokaliseras utanför den valda platsen är långtgående, se punkt 3 och 4.

Den geografiska omfattningen av det område där alternativ lokalisering ska prövas avgörs utifrån det behov som ska tillgodoses. Hänsyn kan tas till planförslagets funktion; exempelvis kan i vissa fall centrumfunktioner prövas inom en tätorts centrum, bostäder och kontor inom tätorten som helhet, skola och vårdinrättningar inom ett visst upptagningsområde. Ställningstagande behöver motiveras tydligt av kommunen.

3. Vilka möjligheter, risker och konsekvenser det finns med att bygga på de valda platserna. För varje plats som vid närmare analys förkastas, behöver detta motiveras. En viss minskning av omfattningen för det som ska byggas behöver också övervägas om det gör platsen möjlig från övriga aspekter. Om en alternativ lokalisering skulle medföra orimliga merkostnader kan detta beaktas.

Ställ den valda platsen mot det/de minst omöjliga/orimliga alternativen. Vid jämförelsen behöver graden av huvudalternativets skada på strandskyddets syften vägas in. Ju större skada på strandskyddet, desto högre krav på att annan lokalisering inte är möjlig. Inom huvudalternativet behöver också alternativa utformningar (disposition av planområdet) som kan minska skadan på strandskyddet studeras.

4. Hur väger intresset av att ta området i anspråk tyngre än strandskyddsintresset. Nyttan och behovet av att ta området i anspråk ska här väga tyngre än strandskyddsintresset. Hur man bedömer vilken betydelse ett område har för strandskyddets syften redogörs för i avsnitt 5.3.

Även om inga möjliga alternativ finns, kan vägningen mot områdets skyddsvärden i vissa fall leda till att det ändå inte finns förutsättningar att upphäva strandskyddet (prop 2008/09:119, s 106).

5.3 Nyttan och behovet av att ta området i anspråk ska väga tyngre än strandskyddsintresset

Nyttan och behovet av att ta området i anspråk ska vägas mot hur mycket strandskyddets syften påverkas. Intresset av att ta området i anspråk ska väga tyngre än strandskyddsintresset. I vissa situationer kan det vara rimligt att ge företräde åt ett angeläget allmänt intresse även om strandskyddsintresset kan skadas mer än obetydligt. (prop.

2008/09:119. s.54).

Om ett strandskyddsområde är av särskild betydelse för naturvärden eller friluftslivet bör normalt aldrig dispens medges. Även omgivningen är av intresse. Finns det i närheten

endast ett fåtal andra strandområden som är tillgängliga för allmänheten bör inte dispens medges. Stor vikt bör även läggas vid de hushållningsbestämmelser som finns i 4 kap. (prop. 1997/98:45, Del 2, s. 89).

5.3.1 *Bedömning av ett områdets betydelse för strandskyddets syften*

Utgångspunkten är att all mark inom strandskydd som inte redan är ianspråktagen har betydelse för strandskyddets syften, och att strandskyddet är ett starkt allmänt intresse som i normalfallet har företräde framför andra allmänna och enskilda intressen (jfr prop 2008/09:119 s 53). En tillämpning av punkt 5, *angeläget allmänt intresse*, kan emellertid innebära att vissa intrång i strandskyddets syften får godtas. För att bedöma vad som är godtagbart måste det aktuella området värderas. När en bedömning av områdets betydelse för strandskyddets syften sker är det viktigt att hålla i minnet att strandskyddet gäller generellt och även för områden som för närvarande inte har särskilda naturvärden eller ett uttalat intresse för friluftslivet. Att dessa områden ändå kan ha betydelse för att tillgodose syftena med strandskyddet behandlas i förarbetsuttalanden i prop 2008/09:119 s 31 och 53. Eftersom strandskyddets syften uttryckligen är långsiktiga behöver man också ta hänsyn till hur området kan utvecklas i framtiden.

Allemansrättslig tillgång till området

Kommunen behöver beskriva vilka förutsättningar som finns för skilda former av friluftsliv (bad, lek, fiske, natur- och kulturstudier, bärplockning, promenader, båtsport, paddling, skridskoåkning mm) och även förutsättningar för positiva upplevelser i naturen. Det senare kan inrymma aspekter som attraktivitet, orördhet, mystik, skogskänsla, dramatik, skönhetsvärden, frihet från störningar mm.

Området kan vara av riksintresse för friluftslivet eller utpekad i översiktsplanen eller naturvårdsprogram som värdefullt för friluftslivet. Det kan ha funktion som närreklamationsområde eller som viktig passage mellan andra strandavsnitt. Tillgången till andra stränder i närområdet har också betydelse för hur värdefullt det studerade området är. Hänsyn behöver också tas till att områdets betydelse i framtiden kan öka till följd av att ytterligare bostäder byggs i närheten.

Naturvårdsverket ger i sin handbok 2009:4 (utgåva 2) *Strandskydd – en vägledning för planering och prövning*, i bilaga 5, förslag på kriterier för bedömning av områdets friluftslivsvärden.

<https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-0175-9>

Goda livsvillkor för växt- och djurlivet

Syftet gäller växt- och djurlivet generellt, men vid en tillämpning av punkt 5 är det särskilt viktigt att ta sikte på arter som är mindre vanliga i landskapet. Kommunen behöver utreda områdets förutsättningar för arter på land och i vatten som är skyddade (fridlysta), rödlistade eller mindre allmänna, och även förutsättningar för hög biologisk mångfald. Naturtyper eller biotoper som är ovanliga i landskapet har generellt stor betydelse för syftet att bevara goda livsvillkor.

Om skyddade arter förekommer kan också förbudet i artskyddsförordningen vara aktuella.

För att tillgodose syftet behöver kommunen också bedöma områdets betydelse för den gröna infrastrukturen och för bevarandet av sammanhängande naturområden. Kommunerna ska ha med detta "landskapstänk" i sin fysiska planering generellt, och när det är strandnära är det extra viktigt då dessa områden ofta är särskilt värdefulla för växter och djur. Strandskyddet gör att den gröna infrastrukturen har "fria" vägar utmed sjöar och vattendrag. Ska det exploateras här kan det krävas särskild hänsyn så att spridningsvägarna inte stängs av. Här spelar det även roll vad det finns för typ av livsmiljöer inom området och runt om (skyddsvärda träd, lövskogsmiljöer). Det är lätt att det blir fokus enbart inom planområdet, men när det gäller grön infrastruktur är kringliggande områden också viktiga.

Kompensation för förlust av naturvärden

I de fall exploateringsintresset får genomslag trots intrång i strandskyddet, bör kompensationsåtgärder övervägas. Det kan t ex handla om åtgärder för att vidmakthålla eller förstärka den gröna infrastrukturen, åtgärder för främjande av biologisk mångfald generellt i närområdet, tillgänglighetsanpassningar för friluftslivet eller främjande av andra viktiga ekosystemtjänster.

5.3.2 Sammanvägda bedömningar

Länsstyrelsen ska vid samråd med kommunerna om detaljplaner ta till vara statliga intressen och särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kap. plan- och bygglagen. I planarbetet görs en avvägning mellan en lång rad motstående intressen och mål. Både kommuner och länsstyrelsen måste därför göra kunskapsbaserade sammanvägda bedömningar med utrymme för en helhetssyn på lämpligheten av olika projekt.

Länsstyrelsen ska bevaka att strandskydd inte upphävs i strid med gällande bestämmelser, men också verka för att behovet av bostäder tillgodoses samt främja länets utveckling. Strandskyddslagstiftningen och dess tillämpning behöver därför tolkas och bedömas i sitt sammanhang. Där avvägningsmöjligheter finns inom strandskyddslagstiftningen kan den användas för att uppnå andra samhällsmål. Det är emellertid viktigt att hålla i minnet att avvägningarna måste göras inom de ramar som ges i 7 kap 18 c och 26 §§ miljöbalken.

6 *Hur strandskydd regleras i plan*

Beslut om upphävande av strandskydd ska anges i detaljplanen genom en administrativ bestämmelse för de delar av planområdet där upphävandet sker. Som planbestämmelse används lämpligen ”a” med genomindex, se exempel: a1= Strandskyddet är upphävt.

Strandskyddet upphävs vanligen inom: Kvartersmark för bostäder, handel, industri mm. Allmän plats för torg, gator. Strandskyddet bör inte upphävas inom: naturmark, vattenområde. Från fall till fall: T ex park, odling, camping.

För frågor som rör stora Wb-områden (vattenområde där bryggor får anläggas för intilliggande fastigheter) och där det idag inte kan preciseras var brygglägen kommer att placeras, kan det vara bättre att låta strandskyddet ligga kvar. Här kan det istället vara mer lämpligt att använda sig av strandskyddsdispens för anläggning av brygga då det i dispensen går att ställa krav på exempelvis bryggans utformning och allmänhetens tillgång till bryggan.

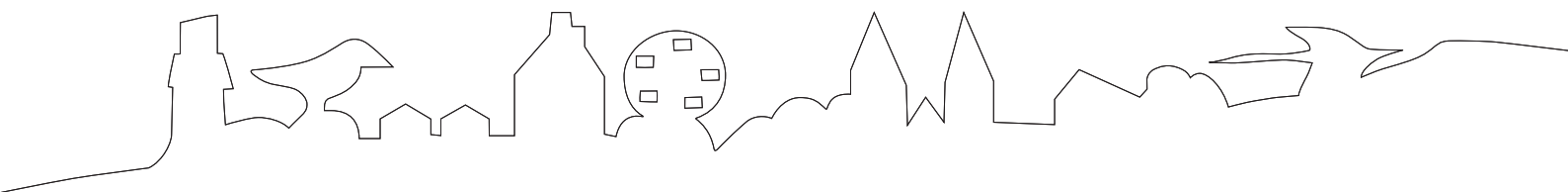
Fördjupad information

[Proposition 2008/09:119 Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden](#)

[Proposition 1997/98:45 Miljöbalk](#)

[Strandskydd – en vägledning för planering och prövning. Handbok 2009:4, Utgåva 2](#)

www.strandskyddsdomar.se

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN